

บทที่ 5

บทสรุป

ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ศีลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทไม่จำเป็นต้องอาศัยมโนทัศน์เรื่องลิตธิมนุษย์ชนแต่อย่างไร (ตามที่ได้แสดงให้เห็นแล้วในบทที่ 4) และหากเราวิเคราะห์ระบบศีลธรรมของพุทธคัมภีร์แล้วเราอาจพูดได้เลยว่า หลักศีลธรรมของพุทธศาสนาไม่ได้พูดถึงเรื่อง "ลิตธิ" แต่อย่างใด ดังนั้นเราอาจเข้าใจได้ ดังนี้คือ... เมื่อพุทธไม่มีเรื่องลิตธิ พุทธก็ไม่มีเรื่องลิตธิ-มนุษย์ชน เพราะว่าเมื่อพิจารณาเรื่องลิตธิมนุษย์ชนแล้ว เราก็พบว่าลิตธิมนุษย์ชนจัดเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง "ลิตธิ" นั่นเอง และเมื่อลิตธิมนุษย์ชนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง "ลิตธิ" เราก็ต้องเข้าใจลักษณะความสัมพันธ์ในเรื่อง "ลิตธิ" ตามมโนทัศน์ของ "ลิตธิ" หนึ่งที่ถูกต้องด้วย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดภาพรวมที่ชัดเจนในเรื่องนี้ ผู้เขียนขอชี้ข้อแตกต่างของพุทธศาสนากับลิตธิมนุษย์ชนตามที่เสนอมานับประเด็นที่สามอีกครั้งหนึ่ง

เสรีภาพในความหมายที่ต่างกัน

สำหรับพุทธแล้ว เสรีภาพ เป็นสภาวะที่คิดตัวมากับมนุษย์อันเนื่องมาจากกฎแห่งกรรม พุทธพูดถึงเสรีภาพโดยไม่จำเป็นต้องอ้าง เป็นลิตธิแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะหลักศีลธรรมของพุทธ ได้ยืนยันไว้ชัดเจนว่า เสรีภาพที่มนุษย์มีเป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์กระทำการที่มีเจตนาได้ และตามทัศนะของพุทธเน้นว่าบุคคลควรรู้จักใช้เสรีภาพที่ติดมากับตัวนี้ให้เป็น ซึ่งการใช้เสรีภาพให้เป็นตามทัศนะนี้ก็คือรู้ว่าปัญหาอะไรที่สำคัญที่สุดในชีวิตและต้องรีบแก้ไขก่อน แต่ถ้าใช้เสรีภาพที่ติดตัวมานี้ไม่เป็นที่ก็จะทำให้ผู้นั้นหลงทางไปอีกนานกว่าจะรู้หรือหลุดพ้นออกมาได้ การใช้เสรีภาพให้เป็นหรือไม่เป็นนี้ ขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้หรือผู้กระทำนั้นเท่านั้น คือ กระทำ

อย่างไรก็ได้รับผลอยู่กับตัวผู้ใช้เอง มิได้เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นแต่อย่างไร
(หวานพืชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้น)

ดังนั้นการร้ายสภาวะที่มีอยู่จึง เป็นเรื่องการแก้ปัญหาเฉพาะตัว เฉพาะบุคคล เป็นหลักใหญ่ ด้วยเหตุนี้การมีคนอื่นหรือรัฐอื่นให้หลักประกันการร้ายเสรีภาพให้เป็นนั้นก็ เป็นเรื่องดีเป็นกุศลสำหรับพุทธ แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไรเท่าไร トラบเท่าที่ผู้นั้นยังไม่รู้จักใช้เสรีภาพให้เป็นด้วยตนเอง และถ้าคนอื่น ไม่ให้ประกันการร้ายเสรีภาพให้เป็นก็ไม่เป็นไรสำหรับพุทธ เพราะ เป็นเรื่องที่ตัวเราเองจะต้องฝึกฝนเอาชนะตนเอง (ทุกอย่างสำเร็จลงด้วยใจ) คนอื่นที่ไม่มาให้ประกันการร้ายเสรีภาพก็เป็นเจตนาร้ายของเขา เขาก็ต้องได้รับผลแห่งกรรมไม่ดีที่เขาทำ (ตามกฎแห่งกรรม) ส่วนกรรมดีที่เราทำก็ให้ผลแก่เราเองไม่จำเป็นต้องไปเรียกร้องเรื่องสิทธิเพื่อให้อื่น ให้หลักประกันแก่เราแต่อย่างไร

แต่สำหรับ ก็เวิร์ธ พูดถึงการที่คนอยู่ในสังคม และ เขาสามารถกระทำอะไรได้นั้น, บ่อยครั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากคนอื่นด้วย และถ้ารัฐให้ประกันก็จะช่วยได้มากในเรื่องนี้ ดังนั้น สิทธิในเสรีภาพจึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่เรียกร้องกันระหว่างบุคคล เพื่อให้คนอื่นยอมรับหรือช่วยให้เราทำอะไรได้บรรลุวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งใจไว้ ดังนั้นสิทธิในเสรีภาพจึงเป็นข้อเรียกร้องต่อบุคคลอื่น เป็นต้น

ความเป็นอยู่ที่ดีในความหมายที่ต่างกัน

สำหรับทัศนะของพุทธ ความเป็นอยู่ที่ดี เป็นสภาวะที่ติดมากับตัวมนุษย์ เช่นกันมิได้เป็นสิทธิที่จะต้องประกันแต่อย่างไร แต่พุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดี (เช่นปัจจัย 4) พุทธถือว่าความเป็นอยู่ที่ดีของคนเราจะเป็นเช่นไร นั้นขึ้นอยู่กับกฎแห่งกรรม (กรรมในอดีต, กรรมปัจจุบัน) ที่ผู้นั้นได้ก่อขึ้น. ถ้ามีก็ดี. แต่ถ้าไม่มีก็ไม่สามารถจะไปเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือรัฐมาประกันในเรื่องดังกล่าวได้ แต่ถ้าหากเกิดกรณีขึ้นจริงสำหรับชาวพุทธก็ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์เพราะพุทธเน้นเมตตา

สำหรับสิทธิมนุษยชนตามที่ กีเวิร์ธ เสนอนั้น ถือว่าเป็นอยู่ที่ดี เป็นสภาวะที่ต้องเรียกร้องให้มีด้วยคือ ทำให้เป็นสิทธิและรัฐควรจะทำให้หลักประกัน ด้วย แม้ว่าบางคนธรรมชาติจะให้สิ่งนี้และบางคนไม่ได้ให้สิ่งนี้มากก็ตาม ดังนั้น ความเป็นอยู่ที่ดีในแง่นี้จึงสามารถเรียกร้องต่อบุคคลอื่นได้ และถือว่าเป็นพันธะ ภาระที่มนุษย์ต้องมีต่อกัน และหลีกเลี่ยงที่จะไม่ช่วยเหลือมิได้

การเรียกร้อง

สำหรับพุทธ หลักการทางศีลธรรมที่ยึดถือกันอยู่ จะเห็นว่าพุทธสอนให้ คนเรียกร้องกับตนเอง ให้ทำสิ่งที่ถูกต้องทำตามความรู้ที่ถูกต้อง (วิชา) แต่สำหรับ สิทธิมนุษยชนตามแนวของ กีเวิร์ธ เป็นการเรียกร้องให้ประกันสิ่งที่ตนกระทำตาม หลักการศีลธรรมที่ได้ความชอบธรรมมาจากหลัก PGC.

ผล

สำหรับพุทธ ผลของการกระทำ ก็จะออกมาในรูปที่ว่าใครทำใครได้ ทำเช่นไรได้ผลเช่นนั้น แต่สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องการอ้างสิทธิเรียกร้องกับบุคคล อื่นถ้าบุคคลอื่นไม่ยอมรับหรือให้ประกันดังกล่าวแล้ว บางคนก็ไม่อาจบรรลุตามที่ตน ประสงค์ได้

คุณค่าของสัจธรรม

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่แตกต่างกันระหว่างมโนทัศน์ของสิทธิมนุษย ชนกับมโนทัศน์ของพุทธศาสนา คือ ลักษณะของความเป็นสัจธรรม กล่าวคือ ตามมโนทัศน์ของสิทธิมนุษยชนแล้วลักษณะของการกระทำระหว่างบุคคลจะเป็นไป ตามพันธะของการเรียกร้องทางสิทธิการที่นาย ก. จะปฏิบัติต่อนาย ข. อย่างไร ขึ้นอยู่กับสิทธิของนาย ข. สมมุติว่านาย ข. กำลังได้รับความทุกข์ทรมานจากความ ออดอยากอย่างมาก ต้องการได้รับอาหารมาบรรเทาความทุกข์ยากนั้น นาย ข. มี

สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี ที่เรียกร้องเอาค่านาย ก. ถ้าหากนาย ก. มีอาหารมากเพียงพอ และเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนาย ข. เพียงคนเดียวในขณะนั้น นาย ก. จะต้องแบ่งปันอาหารให้กับ นาย ข. ไม่ว่านาย ก. จะเต็มใจหรือไม่เต็มใจที่จะแบ่งอาหารของเขาให้ นาย ข. แต่สำหรับพุทธศาสนาแล้ว การที่นาย ก. จะให้ความช่วยเหลือแบ่งปันอาหารให้นาย ข. หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความเมตตาของนาย ก. ที่จะให้ค่านาย ข. ถ้าหากนาย ก. จะช่วยนาย ข. ก็มิใช่เพราะนาย ข. มีสิทธิเรียกร้องค่านาย ก. นาย ก. ไม่ได้ถูกบังคับต้องให้ความช่วยเหลือนาย ข. ก็มิใช่เพราะนาย ข. มีสิทธิเรียกร้องค่านาย ก. นาย ก. ไม่ได้ถูกบังคับต้องให้ความช่วยเหลือนาย ข. ดังนั้นในฐานะที่เป็นสัตว์ศีลธรรมแล้ว นาย ก. จะมีเสรีภาพ (free-will) ที่จะเลือกช่วยหรือไม่ช่วย นาย ข. คือเลือกที่จะกระทำการกรรมดีหรือกรรมชั่ว ไม่ได้ถูกบังคับให้ต้องช่วยอย่างในมโนทัศน์ของสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแง่มุมมองของศาสนาแล้วพุทธศาสนาได้เน้นคุณค่าของความเป็นสัตว์ศีลธรรมของบุคคลที่จะเลือกทำการกรรมดีหรือกรรมชั่ว ในขณะที่ลักษณะของสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นการสร้างพันธะในทางปฏิบัติระหว่างบุคคล ให้ต้องกระทำตามสิทธิที่ถูกเรียกร้อง

ความหมายของการยอมรับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา

การกล่าวว่าพุทธศาสนายอมรับมโนทัศน์สิทธิมนุษยชนได้นั้น ควรเข้าใจในความหมายใด การที่เรา กล่าวว่าพุทธศาสนายอมรับหรือไม่ได้ด้วยกันกับมโนทัศน์สิทธิมนุษยชน นั้นมิได้หมายความว่าพุทธมีเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่หรือไม่ แต่ที่ว่าไปด้วยกันได้ นั้น เพราะเรื่องสิทธิมนุษยชนมีเป้าหมายที่จะให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ซึ่งสำหรับพุทธศาสนาแล้วในระดับโลกก็จะมีจุดมุ่งหมายคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะมีหลักและวิธีการที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ก็มีได้เป็นหลักที่ขัดแย้งกันจนยอมรับมิได้ เราอาจจะพิจารณาได้จากหลักศีลธรรม

เช่น ศीलห่า¹ ของพุทธก็เป็นหลักที่เพียงพอที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
ถึงแม้ว่าในสังคมนั้นจะยอมรับมโนทัศน์ของสิทธิมนุษยชนหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ทั้ง เรื่องสิทธิมนุษยชน และพุทธศาสนาต่างก็เน้นหลักการที่
เป็นปฏิปักษ์กับแนวความคิดที่ละเลยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ กล่าวอีกนัย
หนึ่งคือ สิทธิมนุษยชนและพุทธศาสนาจะเป็นปฏิปักษ์กับลัทธิความเชื่อที่เน้นค่านิยมที่
ลุ่มหลงคลั่งไคล้ในเรื่องการพัฒนาวัตถุ โดยไม่สนใจเรื่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์
เท่าใด การถือว่ามนุษย์เป็นเพียงสิ่งของหรือถูกมองว่าเป็นทรัพยากร เพื่อสนอง
ความต้องการของการพัฒนาทางวัตถุนี้จึงขัดกับพื้นฐานความคิดแบบสิทธิมนุษยชน
และพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นในแง่ที่ทั้งสิทธิมนุษยชน และหลักคำสอนของ
พุทธศาสนาจึงทำหน้าที่ในสิ่งเดียวกัน คือ เพื่อความสงบสุขสันติแก่มวลมนุษย

จากเป้าหมายดังที่กล่าวมานี้เอง เราจะพบว่า การเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้
ทางด้านคุณค่าความเป็นมนุษย์อาจดำเนินไปได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะของเราเอง
เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีผู้คนส่วนใหญ่อำนาจชีวิตผูกพันกับพุทธศาสนา จึง
เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราชาวพุทธจะต้องทวนกลับคืนไปสู่สังคมนั่งเดิมของ
พุทธปรัชญา ทั้งนี้เพื่อที่จะสำรวจ และค้นหาบางสิ่งบางอย่างในพุทธธรรมที่มีความ
หมายต่อการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ ทั้งในเชิงสังคม และเราไม่ควรลืมว่าเป้าหมาย
สูงสุดของพุทธปรัชญาก็คือ การปลดปล่อยมนุษย์ให้หลุดพ้นจากวัฏจักรแห่งพันธนาการ
ของมายาทั้งหลายของมนุษย์ และตั้งเป้าหมายชุดนี้เองจะเป็นตัวกำกับเป้าหมาย
ในระดับของ (โลกียะ) ให้ดำเนินไปตามครรลองของชีวิตที่สมควร

จากเหตุผลที่ผู้เขียนแสงคำให้เห็นนี้จึงเพียงพอที่จะยุติให้เห็นว่า พุทธ
ศาสนาเถรวาทไม่จำเป็นต้องนามมโนทัศน์สิทธิมนุษยชนมาใช้หรือไม่ แต่อย่างไร
เพราะในตัวคำสอนเองพุทธศาสนานั้นมีความสอดคล้องสมบูรณ์กับสภาพชีวิตและ
ธรรมชาติที่แท้จริงอยู่แล้ว

1 พระราชวรมุนี, พุทธธรรม., หน้า 431-432.

คำถามที่ต้องทบทวน

คำถามที่ตามมาจึงมีอยู่ว่า ลีทิมมนุษย์ชนมีไว้เพื่ออะไร

หากเราพิจารณาเรื่องต่อไปนี เราจะพบว่า

1. มีความแตกต่างกันในความเชื่อเรื่อง ชีวิต จุดมุ่งหมายของชีวิต ซึ่งพบว่าต่างฝ่ายก็ต่าง เชื่อว่าแนวคิดของคนสอดคล้องกับความเป็นจริง

อะไรจึงเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าความเชื่อของใครผิด ของใครถูก

2. การยืนยันว่าความเป็นจริงของโลกเป็นเช่นไร ก็ยังมีการยืนยันที่ต่างกัน มีทั้งที่เชื่อว่ามีโลกหน้า และที่เชื่อว่ามีไม่มี และที่เชื่อว่ามีและไม่มี แล้วแต่ว่าเป็นพระอรหันต์หรือสามัญชน ดังนั้นเมื่อตัดสินใจเชื่อในแนวความคิดใดความคิดหนึ่งแล้ว ย่อมส่งผลตามมาจากความเชื่อนั้นต่างกัน จุดเน้นและวัตถุประสงค์ก็ต่างกัน การอ้างฐานที่ให้ความชอบธรรมก็ต่างกัน ดังนั้นเราควรจะยึดแนวของใคร?

3. ขณะที่พุทธศาสนายืนยันอย่างหนักแน่นว่า ความคิดของคนจริงศาสนาและแนวคิดอื่นก็ยืนยันว่าแนวคิดของคนจริงเช่นกัน, อะไรถูก? เราจะเห็นว่า สิ่งที่พุทธศาสนายืนยันว่าเป็นปัญหาพื้นฐานผู้อื่นอาจมองว่าไม่ใช่ก็มี เราลองพิจารณาจากความแตกต่างระหว่าง พุทธศาสนา กับวัตถุนิยม พุทธศาสนากับคริสต์ และที่เห็นแตกต่างมากอย่างเช่น พุทธกับอิสลาม ซึ่งฝ่ายหลังยอมให้มีกรณีการใช้ความรุนแรงได้ถ้าจำเป็น เพื่อปกป้องศาสนา ในบางกรณีแม้กระทั่งการฆ่าก็อนุโลมให้เป็นไปได้ และชอบธรรมอีกด้วยซึ่งพบว่าขัดกับหลักการทางศีลธรรมแบบพุทธโดยตัวพื้นฐานที่เดียว เป็นต้น ดังนั้นเราจะเชื่อใคร

ในปัญหาสากลว่าด้วยลีทิมมนุษย์ชนข้อ 18 มีใจความว่า

"ข้อ 18. ทุกคนมีสิทธิ์ในอิสรภาพแห่งความคิดมโนธรรมและศาสนา

สิทธิ์นี้รวมถึงอิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อถือ และอิสรภาพในการที่จะประกาศศาสนา หรือความเชื่อถือของตนโดยการสอน การ

ปฏิบัติ การสักการบูชา และประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือ
 ประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล"²

สำหรับพุทธศาสนาแล้ว หากใครมีทัศนคติที่เห็นแตกต่างไปจากตน นั้น
 เป็นเรื่องการใช้เสรีภาพของเขา อันเป็นสภาวะที่มนุษย์ทุกคนมี หากเขาเห็นไป
 ในทางที่ผิด ตัวเขาเองที่จะเสียประโยชน์จากการเห็นผิดเช่นนั้น ดังเช่นอาจ
 เวียนว่ายตายเกิดต่อไปไม่สิ้นสุด ในกรณีเช่นนี้ เราอาจสอนหรือตักเตือนเขาได้
 ใช้เสรีภาพให้เป็น แต่ท้ายที่สุด สิ่งที่เขากระทำจะเป็นตัวส่งผลต่อเขา

แต่ความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ได้บอกเราว่า การที่มนุษยชาติรบรา
 ฆ่าฟันกัน และนำมาซึ่งความเลื่อมต่ออารยธรรมโลก ก็โดยเหตุที่ว่ามีความเชื่อที่
 ต่างกัน สิทธิมนุษยชนเข้ามาทำหน้าที่ที่ตรงนี้ โดยเสนอข้อตกลงที่ให้ทุกฝ่ายอยู่
 ร่วมกันได้โดยสันติ ดังเช่นตัวอย่างของข้อ 18. ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ
 มนุษยชนดังกล่าวคงชี้ให้เห็นได้ หรือลองพิจารณาจากข้อ 19.

ข้อ 19. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็น และการแสดงออก
 สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการ
 แทรกแซง และที่จะแสวงหา รับและแจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธี
 ใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน"³

ท่านพระราชวรมุนีได้เขียนสรุปไว้ว่า คือ ตามความหมายของพระพุทธ
 ศาสนามีลักษณะสำคัญ ๆ คือ

- (1) ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ
 เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงามโดยลำดับ จนถึงจุดหมายสูงสุดแห่งชีวิต
- (2) ทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดีสังคมสงบ
 เรียบร้อย สมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตนโดยสะดวก

² ในเฉลิมเกียรติ ผิวานวล, ปรัชญาสิทธิมนุษยชน และพันธกรณี
ในสังคมไทย, หน้า 116.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116

(3) ผิดหัดขัดเกลาศนเอง ทำให้เกิดกิเลสเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้ง สั่งวาระปรับปรุงการแสดงออกทางกาย วาจาที่เอื้อแก่สภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น อันเป็นขั้นต้นของการพัฒนาชีวิตของคนให้พร้อมที่จะ เป็นที่รองรับของกุศลกรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่ง เป็นพื้นฐานของสมาชิกหรือการฝึกปรี้อคุณธรรมทางจิตาใจที่สูงขึ้นไป⁴

เราจะสังเกตเห็นได้ว่า หากมองจากกรอบของพุทธศาสนา ชาวพุทธรักษาศีล ก็เป็นการใช้เสรีภาพในทางที่ถูกและสมแก่การขนานนามว่าเป็นชาวพุทธ แต่ในสังคมที่ไม่ใช่มีเพียงแต่ชาวพุทธมีคณนับถือศาสนาอื่น ๆ และที่ไม่นับถือศาสนาเลยก็มี ศีลจึงไม่ใช่สิ่งทีพวกเขายึดถือ แม้ว่าอาจมีบางความเชื่อของพวกเขาคือคล้ายศีลบางข้อของศีล 5 ของพุทธก็ตาม ตัวอย่างเช่น การห้ามเสพของมึนเมา ในระบบศีลธรรมหลายระบบก็ไม่ถือว่าต้อง เป็นข้อห้าม หรือคหุพุทธมหานิกายเช่นเป็นตัวอย่าง ส่วนของสังคมที่มีชาวพุทธอยู่อาจเป็นส่วนที่มีความสงบ สันติได้ แต่โดยทั้งสังคมจะคาดหวัง เช่นนั้นได้อย่างไร จึงเป็นเรื่องที่ยากยิ่งที่จะให้ผู้อยู่ในแนวคิดอื่น ทั้งฐานแนวคิดของคนมาเปลี่ยนเป็นแบบพุทธ

ดังนั้นการมีเกณฑ์ที่ไม่อยู่ในเฉพาะแนวคิดทางศาสนาหนึ่งใด แต่ให้ผู้นับถือต่างศาสนาต่างระบบศีลธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติในสังคมเดียวกัน เกณฑ์นั้นต้องอยู่นอกหลักการเฉพาะของศาสนาใด ๆ สิทธิมนุษยชนจึงเป็นหลักการหนึ่งที่สามารถเข้ามาปรับบทบาทดังกล่าวนี้ ในสังคมที่มีความหลากหลายในแนวคิด และระบบศีลธรรม

สำหรับสังคมที่มีการยึดเชื่อชาติ สนิว เป็นตัวกำหนดการให้ประกันทางสังคม สิทธิมนุษยชนจะเข้าไปมีบทบาทในการคานการเคียดฉันท์ ทางชาติพันธุ์ดังกล่าว และยังใช้ เป็นข้อเรียกร้องให้นานาชาติประเทศเข้ามาแทรกแซง ไม่ให้มีการเคียดฉันท์ดังกล่าวขึ้นดัง เช่นที่เกิดใน แอฟริกาใต้ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่ามโนทัศน์ ลีทธิมนุษยชน สามารถเข้ามารับ บทบาทเป็นตัวเชื่อมหรือตัวกลาง ได้ซึ่งจะทำให้สังคมซึ่งมีความแตกต่าง ในแนวความคิดและความเชื่อมีจุดรวมขอม กันได้ที่ตรงจุดหนึ่ง เป็นการเปิดช่องให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน อันเป็นวิถีทางแห่งสันติเช่นเดียวกับการถกเถียง แนวคิดในหน้าหนังสือ ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยไม่ต้องหมองใจหรือจับอาวุธมารบราฆ่าฟันกัน

ต่อประเด็นคำถามที่ว่า ถ้าหากสังคมที่มีแต่ชาวพุทธ เรื่องลีทธิมนุษยชน ยังมีความจำเป็นในสังคมนั้นไหม? ที่จริงผู้เขียนได้แสดงให้เห็นมาตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่า ระบบศีลธรรมแบบพุทธเพียงพอในตัวเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัย มโนทัศน์เรื่อง "ลีทธิมนุษยชน" หรือแม้กระทั่งมโนทัศน์เรื่อง "ลีทธิ"

แต่พุทธศาสนาไปกันได้ไหมกับลีทธิมนุษยชน? ผู้เขียนเห็นว่าถ้าลีทธิ-มนุษยชนมีการเรียกร้องที่สอดคล้องกับสิ่งที่พุทธถือว่าเป็นกุศลกรรม เช่นการเรียกร้องลีทธิในชีวิต เป็นต้น พุทธศาสนาก็คงอนุโลมให้ได้ว่าไม่ขัดกับหลักธรรมของพุทธศาสนา

แต่ถ้าการเรียกร้องนั้นไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ชี้ชัดว่าเป็นกุศลธรรม หรือกลับไปสอดคล้องกับอกุศลกรรม ก็ต้องถือว่าขัดกับหลักธรรมของพุทธศาสนา เช่น เฉพาะพวกมนุษย์เท่านั้นที่มีลีทธิในชีวิต สัตว์ไม่มีลีทธิเพราะไม่อยู่ในพวกมนุษย์ มนุษย์จะปฏิบัติอย่างไรก็ได้กับสัตว์ ถ้าการทำอย่างไรก็ได้คือการทำให้สัตว์ทรมานเจ็บปวด ถึงตาย เขาผู้นั้นก็อกุศลกรรม โดยอาศัยการอ้างความชอบธรรมจากลีทธิมนุษยชน กรณีเช่นนี้ย่อมขัดกับหลักธรรมของพุทธศาสนา

หรือกรณีเรื่องลีทธิในทรัพย์สิน หากการเรียกร้องลีทธิดังว่ามีแต่ก่อให้เกิดความขัดแย้งแก่แย้ง รบราฆ่ากัน ย่อมเป็นการขัดหลักธรรมของพุทธศาสนา

แล้วถ้าลีทธิมนุษยชนมาขัดกับสังคมไทยทั้งสังคม จะมีผลตามมาอย่างไร?

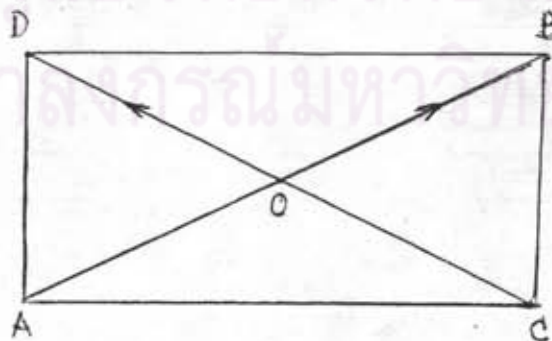
สังคมไทยไม่ใช่สังคมที่มีแต่ชาวพุทธ เราพบว่ามีคนนับถือศาสนาอื่น ๆ อยู่ไม่น้อย หรือแม้กระทั่งไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย และถ้าหากจะให้ทุกฝ่าย หันมายอมรับพุทธศาสนานั้นก็เป็นเรื่องที่ชาวพุทธจะต้องปฏิบัติตัวให้เห็นว่าเป็นแบบ

แผนที่นำทางได้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนชี้ให้พวกเขามองเห็นได้ว่าหลักธรรมของพุทธศาสนาสอดคล้องกับความจริงมากกว่า แต่การจะไปบีบบังคับให้ทุกฝ่ายหันมายอมรับพุทธศาสนาคงเป็นไปได้ยาก เพราะคงจะมีแต่ความขัดแย้งทะเลาะวิวาท หรือถึงขั้นรบราฆ่าฟันกันได้ และทั้งยังเป็นภาระหนักไปทาอกุศลธรรมโดยชาวพุทธเป็นผู้ละเมิดกฎ ศีลธรรมของพุทธเสียเองอีกด้วย

เกณฑ์กลางที่มาเป็นตัวรอมชอม เช่น มโนทัศน์ลัทธิมนุษยชนก็น่าจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่น่ามาใช้ได้เพื่อความอยู่สุข และสันติในดินแดนประเทศสยาม ที่มีคนต่างวัฒนธรรมต่างความเชื่อถืออาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะอย่างไรสังคมคนพุทธจะไม่ถูกกระทบจากเกณฑ์นี้ เพราะไม่จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์นี้ภายในสังคมคนพุทธ เกณฑ์นี้เองจึงอาจจะมาช่วยเสริมให้เกิดความรอมชอมในพวกที่มีแนวความคิดขัดแย้งกันรุนแรง ให้มีทางออกที่สันติ ผลต่อสังคมโดยรวมก็จะส่งผลกลับมายังสังคมคนพุทธก็น่าจะดีไปด้วย กรณีการล้างวงศ์ศากยะ ซึ่งนับถือพุทธจนสิ้นวงศ์ หรือการฆ่าฟัน ระหว่างวัฒนธรรมต่างศาสนา เช่นที่เกิดขึ้นระหว่างชาวสิงหล (นับถือพุทธ) กับชาวทมิฬ (นับถือฮินดู) ในประเทศลังกาก็จะไม่เกิดขึ้นได้ในสังคมไทย หากมีการใช้เกณฑ์นี้

สรุป

1. ลองพิจารณาจากภาพ อธิบายต่อไปนี้

เส้น AB ให้เป็นเส้น แนวคิดแบบพุทธ

เส้น CD ให้เป็นเส้น แนวคิดลัทธิมนุษยชน

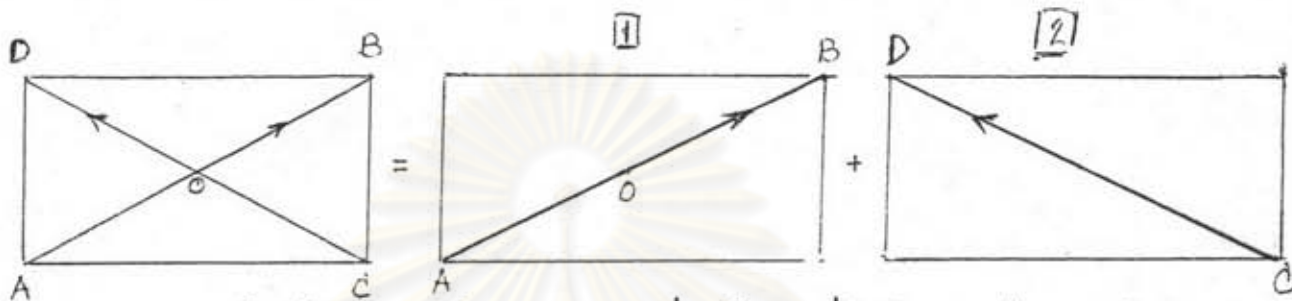
จุด O คือจุดที่พบกัน หรือจุดที่ไปด้วยกันได้

A และ C คือฐานของแต่ละแนวคิ

B และ D คือเป้าหมายที่แต่ละแนวคิมุ่งไปสู

2. หากมองภาพดังกล่าวให้ชัดขึ้น

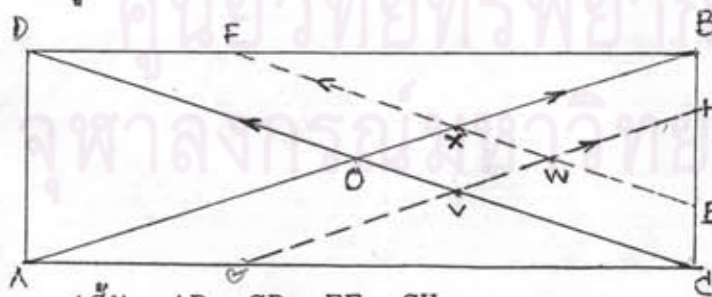

จะเห็นได้ว่า คูเหมือนตรงจุด O ซึ่งเป็นส่วนที่ตัดกันของเส้น AB กับเส้น CD ถ้าดูอย่างผิวเผินอาจเข้าใจผิด และคิดว่าเส้น AB กับเส้น CD กลายเป็นเส้นเดียวกันตรงเฉพาะจุดนั้น (จุด O) แต่ที่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้นทั้ง 2 เส้น

(เส้น AB และเส้น CD) ต่างมุ่งไปสูจุดมุ่งหมาย คนละจุดหมาย และต่างมาจากฐานที่ต่างกัน

ตรงจุด O เป็นความบังเอิญที่เส้นทั้ง 2 มาพาดผ่านตัดกัน แต่จริง ๆ แล้วต่างคนก็เป็นคนละแนวคิ เส้นคนละเส้น

คราวนี้ลองดูภาพอธิบายต่อไปนี้

เส้น AB, CD, EF, GH

เส้น AB ตัดกับ CD ที่จุด O

เส้น AB ตัดกับ EF ที่จุด X

เส้น GH ตัดกับ CD ที่จุด V

เส้น GH ตัดกับ EF ที่จุด W

การตัดกันของเส้นดังกล่าวก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับที่อธิบายมา
จากภาพข้างต้นแล้ว ถ้าสมมุติให้ เส้น EF คือ แนวคิดเรื่องความกตัญญู จุด X ก็
คือจุดที่แนวคิดนี้บังเอิญไปกันได้ด้วยเส้น AB คือแนวคิดพุทธ ดังนี้เป็นต้น

หรือเส้น GH เป็นแนวคิดแบบอหิงสาตัดกับเส้น CD คือ แนวคิดสิทธิ
มนุษยชนตรงจุด V คือ ตรงแนวคิดนี้ไปกันได้ แต่ GH มีฐานที่มา และจุดมุ่งหมาย
คนละตัวกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย